

ကုဉ်းပိ “ပိုဉ်းပိမဒိုင်ပွဲဆု ဟုံမွဲကိုရ်အဲပရဲ ဒေတ်မဟုံတုပ်ကောံရင်သွံဝံ ဟုံကြိုက်ဟေင် သွံ။ ပှော်ဉ်းပိ ဒှဲဉ်းမဇ္ဇော်ဂ် မပ္ပံပမလှော်အဲပရဲရ်ဂ် ယှဲတဲ ဂပ်ဂပ်သွဒတ်ဒးရးရောင်။ ပှော်ပိုဉ်းပိဝံ ဉ်းဂ်ဇ္ဇော်ကောံရော” ချပ်တဲ။ (၅၅၀။ ၆-၃၇။ ပ-၁၁၇။ အစောံ။) ပွဲမူဗ္ဗာ/ လွန်လေပြီးသောအခါ ဟိမဝန္တာအရပ်၌ တခုသော ပညောင်ပင်ကြီးကို မှီကုန်၍ **ခါ**, မျောက်, ဆင် ဟူကုန်သော သုံးယောက်ကုန်သော အဆွေခင်ပွန်းတို့သည် နေကုန်၏။ ထို အဆွေခင်ပွန်းတို့သည် အချင်းချင်း ရိုသေတုံ့ဝပ်ခြင်း မရှိကုန်။ သဘောမတူသော အသက် မွေးခြင်းရှိသည်ဖြစ်၏။ ထိုအခါ သုံးယောက်ကုန်သော အဆွေခင်ပွန်းတို့သည် “ငါတို့အား ဤသို့နေခြင်းသည် မသင့်။ ငါတို့တွင် အကြင်သူသည် ကြီးမြတ်၏။ ထိုသူအား ရိုခိုးခြင်း အစရှိသည်တို့ကို ပြုကုန်လျက်နေရမူကား ကောင်း၏” ဟုအကြံဖြစ်၏။ (၅၅၀။ ပ-၁၇၆။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ Once upon a time, hard by a great banyan-tree on the slopes of the Himalayas, there dwelt three friends – a **partridge**, a monkey, and an elephant. And they came to lack respect and subordination one to another, and had no ordering of their common life. And the thought came to them that it was not seemly for them to live in this way, and that they ought to find out which of their number was the senior and to honour him. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-93)

(ဃ) ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ ဟာ?၊ ‘ကောန်ကွအ်’ ဟာ?။

ဗော်ဒင်ကာလိမ်ပတ်ယေန်သွန်မန် ကွန်ကအ်ဗိန်ပွိတ်လပ် ပွဲလိက်ဗွဟ်မန်အုပ်ဒုတိယဂ်ကို ပွဲလိက် ဗွဟ်မန် အုပ်တတိယဂ်ကို သိုပွဲလိက်ဗွဟ်မန်အုပ်ဝံဂ် ချုလပ်ပရောဗောဓိသတ်သိုင်ကျဲတုညာဏ်တဲ ကိုလပ်ယှုကျိပ်လိက် “ညာဏ်မင်မွဲလမျီ” ရ။ ပွဲအုပ်ဒုတိယဝံဂ် စကာလပ်ဝေါဟာရ ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ တဲ ပွဲအုပ်တတိယဝံဂ် စကာလပ်ဝေါဟာရ ‘ကောန်ကွအ်’ ရ။ “ကျပ်မွောံဂ် အဇုပ်ကျိန်ဒ်မိက်ဝံစ ဖျုန်ဂြိုဟ်သိုင်ကျဲ” ကို “ကျပ်မွောံဂ် အဇုပ်ကျိန်ဒ်မိက်ဝံစကောန်ကွအ်သိုင်ကျဲ” ကို ရဲသင်ဝံရပ်စပ်စကာ လပ်ဝေါဟာရစါသင် လိက်ဟုံညီသာရင်သွအ်ရ။

ပွဲဘာသာဗ္ဗာမ္မး ‘နုလုံး’/‘နုလုံးသား’ ဂ် ပွဲခေတ်ပိုလျှော်ဏအ် ဉ်းဂမ္တိုင်ဟိုချုစကာတဒိုင် ဝေါဟာရ ‘ကောန်ကွအ်’ ရ။ ပွဲဘာသာဗ္ဗာမ္မး ‘နုလုံး’/‘နုလုံးသား’ ဂ် မန်ပိုတမ္ဘာတအ် စကာတဝေါဟာရ ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ တဲ ပွဲခေတ်လျှော် ချဲပြင်လှာဒ်ကျဲ ‘ကောန်ကွအ်’ ရောင် အ္ဗာကဝိမန်ဒယှု ကျပ် ဇ္ဇော်သီလဝန္တထေရ်(မံသေဝဲဇ္ဇို) ဂးလပ်ပွဲပြကိုဟ်ဓမ္မဒီပနီဂ်ရ။ ဆဂး နူကို ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ ဂ် မူဟိုတ် ချဲဂံပြင်လှာအာ ‘ကောန်ကွအ်’ ဝံရော? စပ်ကိုဟိုတ်ချဲမပြင်လှာကျဲဂ် ဉ်းဟုံဟိုဂးလပ်မွဲသင်ရ။ ဒှဲစကာလပ်ဝေါဟာရ ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ ပွဲလိက်ဇာတ်မသုန်ကွံမသုန်စောံ (မူလလိက်ကျပ်ဇ္ဇော်အစောံ)ဂ် အဲပွိတ်ထွေးဏာဗွဲသွပ်ဝံရ။

- ကျပ်ကွက်မွဲဂ် သမ္ဘာခေတ်မွဲနွံ၊ ကာလကျဲစလင်ကျဲအာဂ် သမ္ဘာကျပ်ဂ်ညာတ်တဲ ခေတ်သိုက်ဝံစ ဖျုန်ဂြိုဟ်ဗောဓိသတ်တဲ ခေတ်ပိုကျပ်ကွက်ဂ်ရ။ “ယွဲတုသို အဇုပ်အဲသိုက်ဝံစဖျုန်ဂြိုဟ်သိုင် ကျဲဂ်လောန်ရအ်” ခေတ်။ “ယွဲမွောံ၊ မွောံလွဒိုင်ရ၊ ညင်သေဝံစဖျုန်ဂြိုဟ်ကျဲဂ် လယိုင်အဲရ။

---” (ကျပ်ကွက်ဂုံး။) (၅၅၀။ ၆-၅၇။ ၀-၁၈။ အစွောံ။) ပဲ့မူဗ္ဗာ/ မိကျောင်း၏မယားသည် ထိုမှဤမှသွားသော ဘုရားလောင်း(မျောက်မင်း)ကိုမြင်၍ ဘုရားလောင်း၏နှလုံးသား၌ ချင်ခြင်းကိုဖြစ်စေ၍ မိကျောင်းဖိုကို “အရှင်၊ ဤမျောက်မင်း၏နှလုံးသား၌ ချင်ခြင်းသည်ငါ့အားဖြစ်၏” ဟုဆို၏။ မိကျောင်းဖိုသည် “ရှင်မ၊ ကောင်းပြီ၊ ရလတ္တံ့” ဟုဆို၍၊ ---။ (၅၅၀။ ၀-၂၆။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မူအေင်္ဂလိက်/ Now there lived in those days in that river a crocodile and his mate; and she, being with young, was led by the sight of the Bodhisatta journeying to and fro to conceive a longing for the monkey's **heart** to eat. So she begged her lord to catch the monkey for her. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-142)

- သမ္ဘာကျပ် ခေညာတ်စွားစရာရဲရပ်ဗောဓိသတ်(သွိုင်ကွဲ)တို့ အဋ္ဌပသိုက်စဖျန်ဂြိုဟ်ဗောဓိသတ်ဂုံနှိတို့ သင်္ဂဝံခေဟိုက်ကျပ်ကွက်ဂုံး။ “ယွံတွသို့၊ အဋ္ဌပအဲသိုက်ဂုံစဖျန်ဂြိုဟ်သွိုင်ကွဲရောင်အံ” ခေဂုံး။ “ယွံမ္ဗောံ၊ ပိုဂ်ဂဏှင်ပွဲခွင်ရောင်၊ သွိုင်ကွဲဂုံတုန်လေဝ် ညးမဂဏှင်ပွဲဩင်ရောင်၊ သိက်ပပိုညေတ်ညးဂုံမာန်ရော။” (၅၅၀။ ၆-၂၀။ ၀-၅၈၅။ အစွောံ။) ပဲ့မူဗ္ဗာ/ ထိုမိကျောင်း၏မယားသည် ဘုရားလောင်း(မျောက်မင်း)၏ကိုယ်ကိုမြင်၍ ဘုရားလောင်း၏ နှလုံးသား၌ ချင်ခြင်းကိုဖြစ်စေ၍ မိကျောင်းဖိုကို “အရှင်၊ ငါသည် ထိုမျောက်မင်း၏နှလုံးသားကို စားလို၏” ဟုဆို၏။ “ရှင်မ၊ ငါတို့သည် ရေ၌ကျက်စားကုန်၏။ ထိုမျောက်မင်းသည်တမူကား ကုန်းကြည်း၌ကျက်စား၏။ ထို့ကြောင့် ထိုမျောက်မင်းကို ဖမ်းအံ့သောငှာမစွမ်းနိုင်” ဟုဆိုသည်ရှိသော်၊ ---။ (၅၅၀။ ၃-၂၁၉။ ညောင်ကန်။)

ဝေါဟာရစါ ‘ဂြိုဟ်’ ကောံ ‘ဖျန်ဂြိုဟ်’ အဓိပ္ပါယ်ဟွံတုပ်ရ။ ‘ဖျန်ဂြိုဟ်’ မွဲဂ် ဗတ်ဗ္ဗာ ‘နှလုံး’ / ‘နှလုံးသား’၊ ဗတ်အေင်္ဂလိက်မွဲး “the heart”၊ ဗတ်ပါဠိမွဲး ‘ဟဒယ’ မဒ်ရ။ ‘ဂြိုဟ်’ မွဲဂ်တုန်ဗတ်ဗ္ဗာ ‘အသည်း’၊ ဗတ်အေင်္ဂလိက် “the liver” ရ။ ဣဝံ မဒ်အဓိပ္ပါယ်ဓမ္မတာ ယျာအဲအင်္ဂဂမ္ဗိုင်ရ။ ‘ဖျန်ဂြိုဟ်’ ဂ် ပိုဟိုပျိုန်စဗ္ဗပစာမွဲး မဒ်အဓိပ္ပါယ် ‘လမျို’ ရ။ ပိုမန်တအ်ဟိုဂးဒိုင်ဒိုတူဏအ် “ကောန်ဖျန်ဂြိုဟ်” မွဲး မဒ်အဓိပ္ပါယ် “ကောန်မဆာန်သုဟ်ကိုလမျို” ရ။ ပဲ့ဒွဲဝံ ယပ်ဟိုတ် “ကောန်ကောန်ကွအ်” မွဲး ခေဟွံစှော်အခိုက် ဟွံစှော်သဘာဝပွဲကတောင်မန်ရ။

ပွဲဘာသာဗ္ဗာမွဲး ‘နှလုံးရောဂါ’ ဂ် ဟိုဗတ်ဘာသာမန် ကေတ်ဝေါဟာရတို့ဝံမွဲး ‘ယဲကောန်ကွအ်’ ဟိုမာန်ရ။ ယပ်မိက်ဂွံကေတ်ဝေါဟာရတြဲမွဲး ‘ယဲဖျန်ဂြိုဟ်’ ဟိုမာန်ရ။ ဗတ်အေင်္ဂလိက်မွဲး “heart disease” ရ။ ဗွဲဘာသာဗ္ဗာမွဲး ‘အသည်းရောဂါ’ ဂ် ဟိုဗတ်မန်မွဲး ‘ယဲဂြိုဟ်’၊ ဗတ်အေင်္ဂလိက်မွဲး “liver disease” မဒ်ရ။ ပွဲဘာသာဗ္ဗာမွဲး “ကိုယ်နှုတ်နှလုံး စောင့်စည်းပါ” ဝံဂ် ဟိုဗတ်မန်ပိုမွဲး “မင်မွဲကာယပါင်စိုတ်ညီ” မဒ်ရ။ ဘာသာဗ္ဗာမွဲး ‘နှလုံး’ ဒွဲဏအ်ဂ် မန်ပိုဟို ‘စိုတ်’ ရောင်၊ ‘ကောန်ကွအ်’ လေဝ်ဟွံသေင်၊ ‘ဖျန်ဂြိုဟ်’ လေဝ်ဟွံသေင်ရ။ ဝေါဟာရတအ်မွဲးဂ် ပိုဒးရပ်စပ်စကာတ် ဒွဲခေကိုခေဟေင်ရ။ ဝေါဟာရမွဲဘာသာကိုမွဲဘာသာတအ်ဂ် ဗက်ပျိုပသမ္မိကေတ် ဗွဲကိုန်ဂစိုတ်ဖအိုတ် ဟွံဝံရ။

အဲဝံ့မိင်ကေတ်လဝ် ကောန်မန်ပိုမွဲတွ ဟိုတိုန်သင်ဏာအ်ရ။ “ဟိုဗတ်ဗွာတေ့ (ငါ့မှာလည်း နှလုံးသား နဲ့ပါ)၊ ဟိုဗတ်မန်တေ့ (ပွဲအဲလေဝ် နွံကိုကောန်ကွအ်ကို)” မွဲးရ။ ကေတ်အိပ္ပါယ်အဝဲအင်ဟံ့သေင် တဲ ကေတ်အိပ္ပါယ်ဟိုပိုန်စ ဗွဲဥပစာရောင်ယဝ်ဒ်မွဲး ထေက်ကိုပိုဒ်းစကာတ် ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ ရောင်၊ စ ကာတ် ‘ကောန်ကွအ်’ ဟံ့ထေက်ကြိုက်ရောင် အဲညာတ်စိုတ်ရ။ ဥပမာ) မပွဲပွဲဂလာန်မွဲး “ကောန်ဖျုန်ဂြိုဟ်ခေောင်မတ်” ဂ် ပိုလှဲစုတ်စွး ‘ကောန်ကွအ်’ တဲ ယဝ်ဟိုဂးတ် “ကောန်ကောန် ကွအ်ခေောင်မတ်” ကို၊ ပွဲဂလာန်မွဲး “ဖျုန်ဂြိုဟ်ကောလေဝ်မဒးဒကး” ဂ် ယဝ်ပိုဟိုချုတ် “ကောန် ကွအ်ကောလေဝ်မဒးဒကး” မွဲး ခေံဟံ့စိုတ်အိုက် ခေံဟံ့စိုတ်သဘာဝအရေဝ်အခြာမန်ရောင် အဲမိက်ဝံ့ ဂးရ။

နူလိက်မန်တြေံ အ္ဗာကဝိတမ္ဘာတအ်မချုလဝ် ဒွဲညးရပ်စပ်စကာလဝ် ကုဝေါဟာရ ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်’ ဂ် အဲထပ်ပိုန်ထွဲးကိုညိပွန်ရောင်။ တွဟ်နဂံ့ပွဲအ်စတရင်ရ်သာအိပ္ပါယ်မာန် ပွဲမူလိက်ဗွာကိုမူအေံ လိက်တအ်ဂ် မရပ်စပ်စကာတ် ဝေါဟာရသင်လိက်လေဝ် အဲပွဲထွဲးဏာမွဲစွဲကိုရ။

- (သွိုင်ကွဲအလင်ဒေဝဒတ်ဂ်) ဓဝ်စံင်တူက္ခိန် ပွဲဂံ့ဟဒယဖျုန်ဂြိုဟ် ချိုအ်အာတဲ ပကာဂစိုတ်ဒွဲ ဂ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၅၈။ ပ-၁၈၆။ အစွဲဝံ။) ပွဲမူဗွာ/ (ဒေဝဒတ်လောင်း မျောက်မင်းသည်) ငါယခုပျက်စီးပြိုဟုကြံလတ်သော် နှလုံးခုနစ်စိတ်ကွဲခြင်းသို့ရောက်၍ ထိုအရပ်၌ပင်လျှင် အ သက်ကုန်ခြင်းသို့ရောက်၏။ (၅၅၀။ ပ-၂၇၄။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေံလိက်/ “----- I am undone!” cried the old monkey, and his **heart** burst asunder into seven pieces, so that he died then and there. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-145)
- ညးစါကောကိုဒေံစိုပ်သို့တဲ ဒေံဂ်ရင်ထိုင်ဒြပ်ဂ်တဲ ဒ်အာကောန်တြေံဟ်တဲ သဇ္ဇောံစံင်တူ ဖျုန်ဂြိုဟ်သ္လှဟ်အာဂ်ဒ်တဲ သတိက်ကွပ်ဒိုင်ပွဲဇိုင်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၂၈၈။ ဒု-၉၁။ အစွဲဝံ။) ပွဲ မူဗွာ/ ထိုဥစ္စာခိုးညီသည်လည်း အိမ်သို့သွား၍ အစ်ကိုကိုလှည့်စားအပ်ပြီဟု အထုပ်ကိုဖြေ လတ်သော် ကျောက်စရစ်ထုပ်ကိုမြင်၍ နှလုံးချောက်တပ်သည်ဖြစ်၍ ညောင်စောင်းပေါင်ကို ဖက်၍ အိပ်၏။ (၅၅၀။ ဒု-၅၄၄။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေံလိက်/ When the thief got home, he chuckled over the trick he had served his brother, and undid the remaining parcel. There was nothing but gravel to be seen! His **heart** dried up, he fell on his bed, and clutched the bedstead. (The Jataka: Vol. I & II: Book III: p-288)
- (ကွဲအလင်ဒေဝဒတ်ဂ်) “လတုန်အဲဝံ့လိုန်စိုန်စးသတြါအဲရ” ခေံဂးတဲ ခေံဆင်စိုတ်ပွဲစးဗောမိ သတ်ဂ်တဲ ဗယောတ်ပွဲစးဗောမိသတ်ဂ်တဲ ဖျုန်ဂြိုဟ်ဗောမိသတ်ဂ်ဖဲအာတဲ ဒုက္ခဒေဝနာဇ္ဇော် ဂ်က္ခိန်တဲ ဆဇကုမွဲ ရပ်လဝ်ကွာင်ဆုဂ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၄၀၇။ ဒု-၄၉၈။ အစွဲဝံ။) ပွဲမူဗွာ/ ဒေဝဒတ်လောင်းမျောက်သည် “ဤအခါသည်ကား ငါ၏ရန်သူပျက်စီးခြင်းကို မြင်ရအံ့သော အခါတည်း” ဟု မြင့်သောအကိုင်းသို့တက်၍ အဟုန်ကိုဖြစ်စေ၍ ဘုရားလောင်း၏ကျောက် ၌ ကျစေ၏။ ဘုရားလောင်း၏နှလုံးသည် ကွဲ၏။ ပြင်းစွာသောဝေဒနာသည်ဖြစ်၏။ (၅၅၀။

တ-၃၁၉/၃၂၀။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအင်္ဂလိက်/ Devadatta was then a monkey and among that herd: he said, “This is a chance for me to see the last of my enemy,” so climbing up a branch he made a spring and fell on the Bodhisatta’s back. The Bodhisatta’s **heart** broke and great pain came on him. Devadatta having caused that maddening pain went away: and the Bodhisatta was alone. (The Jataka: Vol. III & IV: Book VII: p-226)

- ရံ့စောဓိသတ်(သွိုင်ကျွဲ) ဟိုပွဲဖလဲစိုတ်ကွဲဂမ္ဘိုင်ရ၊ မူဟိုတ်ရော ကွဲဂမ္ဘိုင်ဖက်ဘဲဂစိုတ်တဲ သဗဒြိုဟ်ဂြိုဟ်ကုန်အာတဲ ဖျုန်ဂြိုဟ်သ္လှ်အာတဲ ဖက်ချိုတ်အာပွန်ရဂးတဲ ဗောဓိသတ်ဟို သွာံဖလဲစိုတ်တဲ “မွဲးတံရိုဟ်လှိုဟ်ကွဲဂမ္ဘိုင်ညိ” ဗောဓိသတ်ဂး။ (၅၅၀။ ၆-၁၇၇။ ပ-၅၀၀။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗ္ဗာ/ ဤမျှလောက်သော နှစ်သိမ့်ခြင်းကို မရကုန်သည်ရှိသော် အလုံစုံလည်း ဖြစ်ကုန်သော ထိုမျောက်တို့သည် နှလုံးကွဲသဖြင့် အသက်ကုန်ခြင်းသို့ ရောက်ကုန်ရာ၏။ ဘုရားလောင်းသည်ကား ဤသို့မျောက်အပေါင်းကို နှစ်သိမ့်စေ၍ အလုံးစုံကုန်သောမျောက် တို့ကို “စုရုံးကုန်လော့” ဟုဆို၏။ (၅၅၀။ ၃-၁၁၀။ ညောင်ကန်။)
- “ယွံဒေဗြ၊ အတိက်တေံ ဟိုတ်အဲကိုမိဂွံယျုလဝ်ဒါန်မဲ့စွဲတဲ အဲမိင်ပရိုင်မိတဲ အဲထောံလဝ်ကိုန် ညိုင် အဲထောံလဝ်ဗော်သွးတို့ဝါရဂမ္ဘိုင်တဲ တရမသွောဲလောန် အဲဇက်တိတ်ကျိုင် ဒုင်ဒဒိုက်လု ကတျိုမဲ့သွာံ ကလိလောန်အာတဲရ၊ ဗ္ဗတ်ဗျံဗြဲဗြဲကို မိဟုံကိုကောသုင်၊ ဗ္ဗတ်ဗျံဗြဲသွတ်ကို မိဟုံဗဒုင်ကိုအဲမဲ့လော်၊ ဒေဗြဒေဝစိုတ်ဒဇန် ဗိုဝေင်လှိုလက်သန် ဒဒိုက်အစံင်အတူကောသွး၊ ဆဲအိတ်အးညိလေဝ် မိဟုံပံက်ပါင်ဟို၊ ယျုဒေလေဝ် ကောဗ္ဗာဲဟိုဟုံဒး၊ ဖျုန်ဂြိုဟ်ကော လေဝ်မွဲဒကး၊ ကောမွဲးထောံလဝ်ဒေဗြမဲ့ ပဲ့ဂြိုဟ်ဟေမဝန်တဲဟေင် ကောမွဲးကလေင်စတဲသွးရ မိ” သွိုင်ဂး။ (၅၅၀။ ၃-၃၈၃။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗ္ဗာ(ညောင်ကန်)ဂ် လဟိုသ်ဝံ ဟိုလဝ်ဟုံမဲ့ ရ။ လဟိုမွဲး ‘ဖျုန်ဂြိုဟ်ကောလေဝ်မွဲဒကး’ ဝံဂ် ဗွဲဘာသာအင်္ဂလိက် မွဲး “to be broken-hearted” ဟိုမာန်ရ။ ဗွဲအရေဝ်ဘာသာဗ္ဗာဓေတ်တဲဏာအ်မွဲး ‘အသည်းကွဲသည်’ ဟိုမာန်ရ။
- သွတ်ဗြဲဂ် ဟိုတ်ဒါန်အတိက်တမ္ဗာ မယျုလဝ်မဲ့စွဲတဲ သံင်ဝါသမဂ္ဂိုင်ကိုဘဝ ဟိုတ်မသွဟ်သွန် တလှိုန်ဂ်ရ၊ ချိုန်မမိင်ပါင်ဗောဓိသတ်ဗက်ဂ်ရ ညိုင်ရ်အမြိုတ်ဗတဝ်သဲ ညးမဖျိုင်လဝ်ပဲ့က တောဝ်ကို ပဲ့ဂ်ဟဒယဖျုန်ဂြိုဟ်တေံဂ် ဒဇင်ဇတဝ်တဲ ခိုင်ဟုံပိုင် ပခိုင်စိုတ်ဟုံမာန်တဲ ဗွဲမ သာဒီဂ် စွဲပိုက်ဂ်တဲ ကွတ်တိတ်ဂွံတန်ခိုင် ပဲ့ကွေင်သ္လှိုက်တဲ—။ (၅၅၀။ ၆-၃၈၇။ ၃-၄၁၃။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗ္ဗာ(ညောင်ကန်)ဂ် “စိုသောအသားစိုင်ဖြင့် နှလုံး၌ခတ်ဘိသကဲ့သို့” သ်ဝံဟို လဝ်ဆဲးမဲ့နည်ညရ။
- သွိုင်မဒ္ဒဝဂ် နိသုတိဂ္ဂကျာ်တဲ ကတိုဒ်စံင်တူယဲပူမတ် မဇ္ဇေကိုဒြဟတ်ဂ်ဒ်တဲ ဖျုန်ဂြိုဟ်သွိုင် ဂ်ကတ်တိုန်တဲ ဆီဇ္ဇောဝ်တိတ်အာ နူတရင်ပသာဝမဂ်ရ။ နူဂ်တဲ သွိုင်ကတိုဒ်ယဲဂ္ဂရ။ အ္ဗာ သဝ်ဂမ္ဘိုင်မဆိုက်ဗွက်တံဂ် တွဟ်နလှိုပရာဂ် ဟုံသွဟ်ရထတဲ ဝီဟုံမာန်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၄၀၁။ ၃-၄၆၄။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗ္ဗာ/ ထိုမင်းအား မိဖုရားကိုမှီ၍ စိုးရိမ်ခြင်းကြီးစွာဖြစ်၏။ ပူသော

နှလုံးရှိသည်ဖြစ်၍ သွေးယို၏။ ထိုအခါမှစ၍ ထိုမင်း၏ဝမ်းမှ သွေးထွက်၏။ ကြီးစွာသော အနာဖြစ်၏။ ကြီးမြတ်ကုန်သော မင်း၏ဆေးသမားတို့သည် ဆေးကုအံ့သောငှာ မတတ်နိုင် ကုန်။ (၅၅၀။ တ-၂၆၉။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအင်္ဂလိက်/ The great sorrow for her fell upon him: his **heart** became hot and poured out blood: after that blood flowed from his entrails, and his sickness became great. The great royal physicians could not cure him. (The Jataka: Vol. III & IV: Book VII: p-208)

(၉) ‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’

ပဲ့လိက်ဗွယ်မန်ဂမ္ဘိုင် နကမ္ဘတီခွဲဗဒ်လိက်ဗွယ်ဘာတန်(ဗော်ချင်မန်တို့) မခွဲဗဒ်ပို့တလဝ်ဂ်လေဝ် ဒွဲအ ခိပွယ်မဆောတ်မှာဒိုင်နွံတကို ဝံညာတ်ကေတ်ရ။ ဒးပို့ထွေးကိုဒွဲသာကေညေ့မွဲမွဲ ပဲ့လိက်ဗွယ်တန် စတုတ္ထ ပဲ့ပရော “နွံညာလို့ ဝံဒိုင်သေဋ္ဌီ” ဝံ ဝေါဟာရမွဲ ‘ချေ့ကွတ်’ ဝံ ပံက်ထွေးလဝ်အိပွယ် ‘ချေ့စတ်စတ်’ ရ။ ဗွဲစွတ်တန် ဝေါဟာရမန်စါသ် ‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’ ဝံဂ် အိပွယ်တုပ်သွယ် ဒိုင်ရ။ ‘ချေ့’ ဟံသေင်မွဲ ‘ကွတ်’ ကေတ်ဆမ္မဝေါဟာဂ်လေဝ် စိုပ်ဒိုင်ဒတဲအိပွယ်ကိုရ။ (ဥပမာ) ပဲ့ဘာသာဗွာမွဲ ‘နေစာမြက်’ ဝံ ဗတ်မန်ပိုမွဲ ‘ချေ့ဒဇိပ်’ ဟံသေင်သ်ဂ် ‘ကွတ်ဒဇိပ်’ သ်ဝံဟို ချူဝံစါနဲရ။ ‘အာရတ်ချေ့’ ဝံ ‘အာရတ်ကွတ်’ သ်ဝံကို၊ ‘ရဲဂြေင်ချေ့’ ဝံ ‘သွာဒလေင်ကွတ်’ သ်ဝံကို ဝံညာတ်ကေတ်ပဲ့လိက်မန်တြေရ။ လဆောင် သိုဝေါဟာရစါဂ်ပံင်မွဲစွဲတဲ ‘ချေ့ကွတ်’ ကို ဝေါဟာရပိပံင်မွဲစွဲတဲ ‘ကွတ်ချေ့ဆံက်’ ကို ချူမာန်ရ။

‘ချေ့’ ကို ‘ကွတ်’ ဝေါဟာရမန်စါဝံ ခါရပါခြာအိပွယ်ညေ့မွဲမိပ်ဂ်ပွဲမွဲ တွဲသေ့မတိုန်သ်ဂ်တဲညိ တအ်ဂ် မတို့လုပ်လို့ဟ်ပဲ့ ‘ကွတ်’ တဲ တွဲသေ့မတိုန်မသျှင်ဂ်ညိတအ်ဂ် မတို့လုပ်လို့ဟ်ပဲ့ ‘ချေ့’ ရောင် အဲသလေ့စေ့စိုတ်သ်ဝံရ။ မူဟိုတ်ဝံသလေ့စေ့စိုတ် သ်ဝံရောမွဲ “ကမ္ဘိုင်တြေ့မွဲ ချေ့တိုန် ဂှုဒိုင် သိုင်ထညေင်ဗက်ဒြဲ ဒြဲဒိုင်ထလ်အာ သိုင်ဟံတိုလိုန်စုတ်ဒွဲဂ် ဒတံစေ့အာကမ္ဘိုင်ဂ်ရ” ရသ် ဝံညးတမ္ဘာစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘ချေ့’ ဝံ ဝံညာတ်လဝ်နွံရ။ ဒွဲဝံ ညးဟံစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘ကွတ်’ ရ။ ပဲ့လိက်သုတ်ဇာတ်မသုန်ကွဲမသုန်စော ကျော်ဇော်အစော့မချူခွဲလဝ်ဂ် ဒွဲညးရပ်စပ်စကာလဝ် ဝေါ ဟာရ ‘ကွတ်’/‘ကမတ်’ နွံတဲမွဲမဂ်ိုင်သန်ဟေင်ရ။ ဆဗ္ဗတ်မွဲစါဒွဲ အဲပို့ထွေးကိုရ။

- “ကောန်ပိုက်သမ္ဘိုင်ဝံ သွာမွဲစွဲဂကောံအဲဂ် သိုကွီလို့သွာမွဲစွဲဝံဂ် ဝံင်တြလေဝ်ကုန်အာရ။ အောံ ကို ည်ကို သဏေဝ်ကို ဝံဝါတ်ဂါတ်သန်ရ။ ကမတ်ဂ်စတုဂ်ကိုလေဝ် သောံဝါတ်ဂါတ်သန်ရဟ သေင်ဟာ။ ---။” (၅၅၀။ ၉-၁။ ပ-၂။ အစောံ။) ပဲ့မှုဗွာ/ “ဤလှည်းကုန်သည်တို့ သည် ငါနှင့်တကွသာလျှင် အကယ်၍သွားသည်ဖြစ်ငြားအံ့၊ လှည်းသားတထောင်သည် တ ကွနက်သွားသည်ရှိသော် ခရီးသည်မလောက်လတ္တံ့၊ ထင်း၊ ရေအစရှိသည်တို့ကို၎င်း၊ နွားတို့ ၏မြက်တို့ကို၎င်း ရခဲကုန်သည်ဖြစ်လတ္တံ့၊ ---။” (၅၅၀။ ပ-၉။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှု အင်္ဂလိက်/ “If this foolish young merchant keeps me company all along, and the thousand carts travel along together, it will be too much for the road; it will be a hard matter to get wood, water, and so forth for the men, or **grass** for the oxen. -----.” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-4)